

MÜSTƏQİLLİK DÖVRÜ
AZƏRBAYCAN HEYKƏLTƏRƏŞLİĞİNDƏ YENİ İSTİQAMƏT:
TANINMIŞ XARİCİ SİMLƏRİN BAKIDA VƏ GÖRKƏMLİ
AZƏRBAYCAN ÖVLADLARININ XARİCDƏ
UCALDILMIŞ HEYKƏLLƏRİ

1991-ci ildə SSRİ-nin süqutu ilə Azərbaycan xalqının tarixində yeni tarixi dövr – müstəqillik dövrü başladı. XX əsrdə ikinci dəfə xalqın əldə etdiyi müstəqillik bugünkü güclü dövlətçiliyin, cəmiyyətdəki tərəqqi və rifahın qüdrətli təməl daşına çevrildi.

Müstəqillik dövrünə qədəm qoyduğumuz 25 illik müddətdə Azərbaycan incəsənətində, o cümlədən heykəltərəşlıqda əsaslı dəyişikliklər baş vermişdir. Klassik nəslin nümayəndələri olan sənətkarlar qarşısında yeni yaradıcılıq imkanları açılmış, orta və gənc nəslə təmsil edən heykəltərəşlar ictimaiyyətə maraqlı, yenilikçi xüsusiyyətləri ilə seçilən sənət nümunələri təqdim etmişlər. Ulu öndər Heydər Əliyevin, müstəqillik və ərəzi bütövlüyümüz uğrunda canlarını qurban vermiş şəhidlərimizin, xalq qəhrəmanlarının – Koroğlunun, Babəkin, Cavad xanın, folklor surətlərinin, həmçinin görkəmli dövlət, hərbi, ictimai, elm, maarif və mədəniyyət xadimlərinin heykəlləri paytaxt Bakı ilə yanaşı digər şəhərlərin, rayon mərkəzlərinin küçə və meydanlarını, parklarını bəzəməkdədir.

Müstəqillik dövrü heykəltərəşlığı bir neçə mühüm xüsusiyyəti ilə klassik heykəltərəşlıqdan fərqlənir. İlk olaraq onu vurğulamaq lazımdır ki, monumental heykəltərəşlıq ölçü etibarilə xeyli kiçilmiş, onun bədii dominantı olduğu ərəzi nisbətən məhdudlaşmış, iriölçülü monumental əsərlər daha yığcam, çevik, şəhər mühitinə estetik təsir baxımından daha effektiv plastik nümunələri ilə əvəz edilmişdir. Buna paralel olaraq istər paytaxt Bakıda, istərsə də bölgələrdə orta və kiçik ölçülü monumental əsərlərin sayı xeyli artmışdır. Bir sıra hallarda heykəllərin pyedestalları (postamentləri) alçaldılmış, altlıq-pillə funksiyası kəsib etmiş, məkanın (bağ-park ansamblının) səki və hüdudlayıcı konstruksiyaları ilə vahid estetik kompozisiyada birləşmişlər. Həmçinin

dekorativ xarakterli heykəltəraşlıq qruplarının da sayı çoxalmışdır. Bakının mərkəzindəki Nizami küçəsində, Fəvvarələr meydanında, İçərişəhərdə, digər yerlərdə qoyulmuş dekorativ heykəl və bədii tərtibat nümunələri şəhər sakinlərinin və qonaqların çox sevdiyi bədii-estetik atributlar olmaqla əraziyə xüsusi effekt bəxş edir. Dekorativ-əyləncə xarakterli heykəllər bölgələrdə də qoyulmuşdur.

Diqqət çəkən başqa bir cəhət monumentin və onu əhatə edən mühitin daha da humanistləşdirilməsi, heykəlin, belə demək mümkünsə, «əlçatan» olması, abidə ilə insanlar arasında ünsiyyətin genişlənməsidir. Əsərlərin kiçikölçülü olması, pyedestalin pilləvari alçaq altlıqlarla əvəz edilməsi buna imkan yaratmışdır.

Müstəqillik dövrü monumental sənətinin başqa bir mühüm xüsusiyyəti təkcə ümumən kompozisiyanın deyil, həm də bilavasitə obrazın daha humanist, müəyyən mənada lirik-romantik cizgilər qazanmasıdır. Son onilliklərdə iriölçülü, əzəmətli heykəllərə xas olan möhtəşəmlik, zahiri təmtəraq kiçik abidələrə məxsus yığcamlıq, lokallıq, individualizm xüsusiyyətləri ilə əvəzlənmişdir.

Dünyanın tanınmış şəxsiyyətlərinin Bakıda heykəlləri. 90-cı illərin sonundan etibarən Azərbaycanın dünya birliyi ilə daha sıx iqtisadi və mədəni əlaqələr qurması monumental heykəltəraşlıq sahəsində də öz əksini tapmağa başladı. Bakıda və ölkənin digər şəhərlərində xarici ölkələrin böyük tarixi simalarının, elm və mədəniyyət xadimlərinin heykəlləri ucaldıldı. Eyni zamanda Azərbaycanı təmsil edən görkəmli şəxsiyyətlərin heykəlləri dünyanın müxtəlif şəhərlərində qoyuldu. Müstəqillik illərində, xüsusən son onillikdə paytaxt Bakıda Motsart, A.S.Puşkin, T.Q.Şevçenko, Atatürk, Nikola Tesla kimi tanınmış şəxsiyyətlərə heykəllər ucaldılıb. Bu heykəllər ölkəmizin dünya birliyinə inteqrasiyasının mədəniyyət sahəsindəki nailiyyətlərini əks etdirir.

Dünya şöhrətli musiqiçi, instrumental ifaçı və bəstəkar Motsartın (1756-1791) heykəli Bakının İnşaatçılar prospektindəki parkda qoyulmuşdur (2011; heykəltəraş Natiq Əliyev, memar Çingiz Fərzəliyev). Heykəl kiçik ölçülü monumental abidələrin tipik nümunəsidir. Böyük bəstəkar ayaq üstə, melodik duyğuların təsiri ilə əllərini ilhamla açaraq sanki vəcdə gəlmiş durumda təsvir olunub. Heykəl aşağıya doğru genişlənən və bordür əmələ gətirən dairəvi formalı alçaq pyedestal üzərində qoyulub. Abidənin nümayiş etdirildiyi park nisbətən hündür və maili ərazidə yerləşdiyindən heykəlin baxış imkanları məhduddur. O, yalnız yaxın məsafədən aydın nəzərə çarpır.

Tanınmış serb alimi və ixtiraçısı Nikola Teslanın (1856-1943) abidəsi də bu qəbildəndir. Kiçik həcmli monumental tipinə aid olan heykəl paytaxtın mərkəzində, Azadlıq prospekti ilə Süleyman Rəhimov küçəsinin kəsişməsində yerləşən parkda qoyulmuşdur (2013; heykəltəraş Ömər Eldarov, memar Sənan Salamzadə). Tuncdan tökülmüş heykəlin ümumi hündürlüyü 3,3 m-dir. N.Tesla kreslo üzərində əyləşərək ayağını ayağının üstünə aşırmış durumda təsvir edilib. Arxa planda isə ixtiraçının yaratdığı dəyişən cərəyan generatorunu təcəssüm etdirən dairəvi formalı, açıq yaşıl rəngli yarışəffaf dekorativ panno yerləşir. Onun arxasında üzərində ixtiraçının adı yazılan qeyri-simmetrik yerləşdirilmiş massiv lövhə vardır. Alçaq pilləvari pyedestal üzərində qurulmuş kompozisiya yığcam xarakterli olub ölçü etibarilə yerləşdiyi parkla ahəngdarlıq təşkil edir. Pyedestalin pilləvari həlli ərazinin relyefli quruluşunu təkrar edərək ətraf mühitlə estetik bağlılıq yaradır. Əvvəllər nisbətən baxımsız olan bu sahə heykəlin qoyulması ilə əlaqədar abadlaşdırılmış və sakinlərin sevimli istirahət məkanına çevrilmişdir.

Görkəmli dövlət xadimlərinə qoyulan heykəllər içərisində Atatürkün (1881-1938) heykəli də diqqəti cəlb edir. Bakıxanov küçəsində Türkiyə səfirliyi ilə üzbəüz parkda yerləşən heykəl tuncdan tökülmüşdür (2010; heykəltəraş Ömər Eldarov). Abidənin postamenti hündür dördbucaqlı formalı qranitdəndir. Atatürkün heykəli dövlət xadimləri abidələri qrupundan olduğuna görə forma və ölçü etibarilə rəsmi xarakter daşıyır. Abidənin postamenti nisbətən hündür olub heykəlin daha əzəmətli baxılmasını təmin edir.

Heykəlin proporsiyaları sadə və statikdir; ayaq üstə durmuş vəziyyətdə təsvir edilən obraz bir ayağını azca qabağa verərək baxışlarını uzaqlara dikmişdir. Kompozisiya bütövlükdə qənaətbəxş təsir bağışlasa da bədii baxımdan o qədər də ifadəli deyil.

Böyük rus şairi A.S.Puşkinin (1799-1837) heykəli xarici şəxsiyyətlərə ucaldılmış abidələr seriyasının ilk nümunələrindən olmaqla Azərbaycan-Rusiya dostluğunu tərənnüm edir (2001; heykəltəraş Yuri Qriqoryeviç Orexov). Şəhərin mərkəzində, böyük rus şairinin adını daşıyan küçə boyunca yerləşmiş parkda ucaldılan tunc heykəl kompozisiya həlli və pozanın romantik səciyyəsi ilə seçilir. Bu baxımdan onu Motsart və Bülbülün heykəlləri ilə müqayisə etmək olar. Şair əyninə geniş yaxalıqlı uzun frak geymiş, başına silindr qoymuş vəziyyətdə təsvir olunub. Yana açdığı sağ əlində nazik əsa tutmuş obraz onu sərbəst halda, bir qədər köndələn şəkildə yerə dirəyib. Heykəlin kompozisiya həlli sərbəst, romantik və yığcamdır. Zaman etibarilə daha əvvəl qoyulmuş

Puşkin heykəli 2000-ci illərin əvvəlləri üçün xarakterik olan nisbətən hündür postament üzərində dayanmışdır. Ağ daşla üzlənmiş səkkizbucaqlı postament yan tərəfdən alçaq massiv plitəyə söykənir və onunla vahid kompozisiya təşkil edir. Heykəl yerləşdiyi ərazinin mədəni landşaftı ilə həm bədii məzmun, həm də ölçü baxımından estetik bağlılıq nümayiş etdirir.

Bakıda xarici mədəniyyət xadimlərinə qoyulmuş diqqət çəkən abidələrdən biri də görkəmli Ukrayna şairi və yazıçısı Taras Qriqoryeviç Şevçenkonun (1814-1861) abidəsidir (2008; müəlliflər Ukrayna heykəltəraşı İqor Qreçanik, memarlar Akif Abdullayev, Qönçə Manafova). Şəhərin Azadlıq prospekti ilə A.Q.Bakıxanov küçəsinin kəsişməsindəki ərazidə yerləşən, 3,5 m. hündürlükdə olan heykəl tuncdan hazırlanmışdır. Qurşaqdan yuxarı formada düzəldilmiş obraz üstündə tuncdan relyefli dolaqlar olan sütuna istinad edir. Kompozisiyanın arxa hissəsi söyüd ağacı formasında həll edilib. Gənc görünüşlü ədib qoşaladığı ovcunda məşhur əsəri olan “Kobzar” kitabını tutmuş və onu sanki tamaşaçıya göstərir. Əsərin kompozisiyası nisbətən sadə olub ideya-bədii baxımdan romantik xarakter daşıyır. Gənc Şevçenkonun dalğın baxışları, dala, bir qədər yana atılmış gur saçları, arxadakı söyüd salxımları abidəni daha təsirli və məzmunlu göstərir. Heykəl pyedestalsızdır; onu qırmızı-bənövşəyi mərmər plitələrlə üzlənmiş geniş və alçaq altlıq əvəz edir.

Azərbaycan paytaxtının mərkəzi parklarından birində Bakı-Həştərxan dostluğunu təcəssüm etdirən abidə açılmışdır (2013; heykəltəraş Natiq Əliyev). Abidə maraqlı kompozisiya həllinə malikdir. Burada monumental heykəllərin əksəriyyətindən fərqli olaraq şəxsiyyət surəti yoxdur. Əsərdə relyefli və çıxıntılı memarlıq formaları yer alıb. Kompozisiyanın əsasında ümumi gövdədən iki hissəyə ayrılmış massiv görünüşlü tunc platforma dayanır. Bu ayrıntılardan biri Bakı, digəri isə Həştərxan torpağını simvolizə edir. Bakını simvolizə edən hissə üzərində şəhərimizin əsas tarixi-memarlıq abidələri – Qız qalası, qədim məscid və minarələr öz əksini tapmışdır. Bu hissə abidənin sol yarısını tutur. Abidənin sağ yarısı isə Həştərxanın tarixi-memarlıq abidələrini əks etdirir. Burada Həştərxan kremlinin, qüllə və kilsələrin görüntüsü yer alır. Abidənin Bakı hissəsinin aşağı tərəfində dəvə karvanlarının, Həştərxan tərəfində isə atlıların mütəhərrik təsir bağışlayan relyefləri əks olunub. Bu iki şəhər məkanı abidəni iki bərabər hissəyə bölərək kompozisiyanı sanki tarazlaşdırır. Abidənin pyedestali nisbətən sadə həndəsi formada həll edilib. Bozuntul-göy rəngli mərmər plitələrlə üzlənmiş pyedestall aşağıya doğru getdikcə genişlənən düzbucaqlı formasındadır. Pyedestalin

üstündə, bayraqşəkilli tunc lövhə üzərində «Bakı-Həştərxan dostluq abidəsi» sözləri yazılıb.

Görkəmli Azərbaycan övladlarının xarici ölkələrdəki heykəlləri. Dünya mədəniyyəti xəzinəsinə “Xəmsə” kimi qiymətli inci bəxş etmiş dəhi Azərbaycan şairi və mütəfəkkiri Nizami Gəncəvinin (1141-1204) heykəllərinə təkcə respublikamızda yox, müxtəlif ölkələrdə - Rusiyada, İtaliyada, Özbəkistanda təsadüf etmək olar. Rusiya Federasiyasının Moskva, Sankt-Peterburq və digər şəhərlərində onun heykəlləri, büstləri qoyulmuşdur.

Sankt-Peterburqdakı Nizami heykəli maraqlı, romantik təsir bağışlayan kompozisiya həlli ilə diqqət çəkir (2002; heykəltəraş Göyüş Babayev). Ölməz şairin obrazı oturmuş vəziyyətdə təsvir edilmişdir ki, bu da monumental Nizami heykəlləri üçün yeni olan bir quruluşdur. Obraz ətraf detallarla bəzədilmiş, üzərindən şərq üslubunda çatmatağ salınmış və beləliklə maraqlı, zəngin kompozisiya əmələ gəlmişdir. Bu baxımdan əsər bir qədər Bakıdakı Hüseyn Cavid heykəlinin kompozisiyasını xatırladır. Tunc abidənin ümumi hündürlüyü 5 m-dir. Heykəl qəhvəyi rəngli mərmər plitələrlə üzlənmiş çoxüzlü postament üzərində qoyulub.

Nizami Gəncəvinin Romanın məşhur “Villa Borgeze” parkındakı heykəli də müasir Azərbaycan heykəltəraşlığının xaricdə ucaldılmış dəyərli nümunələrindəndir (2012; müəlliflər Səlah Məmmədov, Əli İbadullayev). Tuncdan düzəldilən oturmuş heykəl geniş ağ mərmər plitə üzərində qurulub. Böyük şair lələkli qələm tutduğu çağ əlini plitənin nisbətən hündür dirsəkliyinə qoymuş, sol əlini sərbəst pozada dirsəklikdən aşağı uzatmışdır. Şairin düşüncəli, bir qədər dalgın baxışları sanki uzaqları seyr edir. Kompozisiya bütövlükdə lirik-romantik ahəng üzərində qurulmuşdur ki, bu da şairin yaradıcılıq dühasını ənənəvi tərzdə əks etdirir. Abidə nisbətən alçaq, planda düzbucaqlı boz daş üzərində nümayiş etdirilir [8].

Avstriyanın paytaxtı Vyana şəhərinin məşhur parklarından olan Donauparkda ölməz bəstəkar, Azərbaycan peşəkar musiqisinin banisi Üzeyir Hacıbəylinin (1885-1948) heykəli qoyulub (2006; müəllif Ömər Eldarov). Heykəl dartılmış düzbucaqlı formalı mərmər steladan və onun yuxarı hissəsinə bərkidilmiş bəlyəfdən ibarətdir. Üzeyir bəyin yana çevrilmiş üzü, qayğılı, bir qədər dalgın baxışları kompozisiyanı lirik-romantik ab-havaya kökləyir. Bəlyəfdən aşağıda, stelanın orta hissəsində Azərbaycan milli memarlığını əks etdirən üç stalaktit yerləşdirilmişdir. Abidənin alt hissəsində, qövsvəri mərmər çıxıntı üzərində azərbaycanca “Üzeyir Hacıbəyov. 1885-

1948” yazısı həkk edilmişdir. Abidənin sağ tərəfindəki xatirə daşı üzərində alman və Azərbaycan dillərində Üzeyir Hacıbəyli və heykəl haqqında müxtəsər məlumat öz əksini tapır.

Mədəniyyətimizi xaricdə təmsil edən abidələrdən biri də şairə Xurşidbanu Natəvanın (1832-1897) Belçikanın Vaterloo şəhərindəki heykəlidir (2016; heykəltəraş İmran Mehdiyev). Natəvan dizlərini qatlayaraq oyurmuş durumda təsvir edilmişdir. Şairə əllərini köksünə sıxmış, dalğın, kədərli baxışlarını bir qədər yana dikmişdir. Onun sol əlində kağız bükümü vardır. Orijinal kompozisiya quruluşuna malik olan abidə arxa hissədə yarıaçıq pəncərələri andıran çərçivələrlə həddəndir. Bu çərçivələrə sanki küləkdən qalxaraq havada uçan vərəqlər bənd olub qalmışdır. Bunlar şairənin poeziya dəftərinin vərəqləri, klassik Azərbaycan şeirinin inciləridir. Tuncdan düzəldilmiş heykəl altıüzüzlü alçaq, kiçik ölçüləri ilə daha çox altlığa bənzəyən pyedestal üzərində qoyulmuşdur.

Rusiya Federasiyası paytaxtında (Rəssamlıq Akademiyasının ərazisində) açılmış maraqlı doğuran abidələrdən biri Polad Bülbüloğlunun (təvəllüdü 1945) heykəlidir (2016; heykəltəraş Zurab Sereteli). Tuncdan hazırlanmış heykəldə P.Bülbüloğlu ifa zamanı təsvir edilib. Abidə zəngin bədii-emosional və kübar xüsusiyyətlərə malikdir. Əynində geniş yaxalıqlı axşam kostyumu, boğazında smokin qan olan ifaçı sağ əlini sinəsinə qoymuş, mikrofon tutduğu sol əlini azca irəli uzatmışdır. Təqdimat mərasimində əsərin müəllifi, Rusiya Rəssamlıq Akademiyasının prezidenti, SSRİ Xalq rəssamı Zurab Sereteli demişdir: “Bir çoxları məndən xahiş edir ki, onların heykəlini hazırlayım. Ancaq mən razılaşmıram, çünki heykəltəraşlıq əsərində obraz, xarakter olmalıdır. Polad Bülbüloğlu yaradıcı şəxsiyyətdir. O, məxsus olduğu böyük xalqın ənənələrini, dahi atası Bülbülün yaradıcılıq yolunu davam etdirir. Bunu qiymətləndirmək lazımdır” [3, 1]. Ümumiyyətlə Rusiya Rəssamlıq Akademiyasının geniş vəstibül ərazisində dünyanın bir çox dövlət, ictimai və mədəniyyət xadimlərinin heykəlləri ucalır. Maraqlıdır ki, P.Bülbüloğlu burada heykəli qoyulmuş ilk azərbaycanlıdır.

Xarici ölkələrdə təmsil olunan müasir Azərbaycan heykəltəraşlığının əsas tərkib hissələrindən birini Qarabağ faciəsi mövzusu təşkil edir. Dünyanın müxtəlif şəhərlərində Xocalı soyqırımına həsr olunmuş abidələr qoyulmuş, obelisklər, xatirə lövhələri qurulmuşdur. İstedadlı Azərbaycan heykəltəraşı Natiq Əliyevin Meksikanın paytaxtı Meksikoda (2012), Bosniya və Herseqovinanın paytaxtı Sarayevoda (2012), Türkiyənin paytaxtı Ankarada (2014) ucaldığı abidələr buna

misal ola bilər [5, 115-116]. Bu abidələrdə insan faciəsi emosional bədii ifadə vasitələri ilə dolğun surətdə təcəssüm etdirmişdir. Ankaranın Qızılcahamam rayonunda, Xocalı muzeyi qarşısında qoyulmuş abidədə körpəsini sinəsinə sıxaraq onları təqib edən düşmənlərdən qaçmağa çalışan çarəsiz, məsum gənc ana obrazı əks olunmuşdur. Arxaya boylanaraq sol əlini qorxu içində başının üstünə qaldırmış ana sanki özünü və körpəsini addım-addım yaxınlaşmaqda olan ölümün pəncəsindən xilas etmək istəyir. Gərgin ekspressivlik, emosionallıq, coşqun dinamika əsəri xarakterizə edən əsas peşəkar xüsusiyyətlərdəndir. Tuncdan olan bu heykəl alçaq mərmər pyedestal üstündə ucalır. Heykəltəraşın Sarayevodakı abidəsi də zəngin bədii-emosional keyfiyyətlərə malikdir. Kompozisiyada dərin hüzn içində başlarını aşağı dikmiş iki qadın təsvir olunub. Ankaradakı Xocalı heykəlinin kompozisiyasına xas olan coşqun dinamizm xüsusiyyətləri burada sakit, qəmgin əhvali-ruhiyyə ilə əvəz edilmişdir.

Fərəhli haldır ki, respublikamızla yanaşı, ulu öndər Heydər Əliyevin monumental obrazı dünyanın bir çox ölkələrində, o cümlədən Rusiya Federasiyasında qoyulmuşdur. Onlardan biri də Həştərxan şəhərindədir (2010; heykəltəraş Natiq Əliyev). Tuncdan hazırlanmış heykəlin kompozisiyası sadə olmaqla bərabər həm də təbii və əzəmətlidir. Obrazın sanki hərəkətdə olan əlləri, sol ayağının azca irəli çıxması, bədənə kiçik dönmə bucağı altında verilməsi heykələ canlılıq, dinamiklik və plastiklik bəxş edir.

Qeyd edək ki, heykəl ətrafındakı park dövlətimiz tərəfindən abadlaşdırılmış, burada rekonstruksiya və yaşıllaşdırma işləri aparılmışdır. Heykəl Azərbaycanla Həştərxan vilayətinin mehriban qonşuluq və dostluq münasibətlərinin bədii simvoluna çevrilmişdir.

Heydər Əliyevin başqa bir heykəli Ukraynanın paytaxtı Kiyev şəhərində ucaldılıb (2004; heykəltəraş Natiq Əliyev, memar Vladimir Skulski). Tunc heykəlin hündürlüyü 2 m. 65 sm, qranit postamentin hündürlüyü 1 m. 60 sm-dir. Heydər Əliyev sağ əlini azca qaldırmış, sol əlini kənardakı tumbaya söykəmiş vəziyyətdə təsvir edilib. Onun qətiyyətli, məğrur baxışları əminliklə irəliyə doğru istiqamətlənmişdir. “Abidə-əsər öz-özlüyündə Heydər Əliyevin şux və məğrur duruşlu tunc heykəlidən ibarətdir. Heykələ baxarkən onun tamaşaçısında oyanan ilk təəssürat müəllifin öhdəsinə götürdüyü bu işi layiqincə yerinə yetirməsidir” [4, 58]. Abidə Qluboçitskaya küçəsində, Azərbaycan səfirliyinin yaxınlığında yerləşir. Onun qoyulduğu park arxadan qədim İçərişəhərin qala divarlarını xatırladan hasarla əhatələnmişdir. 2013-cü ildə parkda yenidənqurma işləri aparılıb.

Yaşadığımız dövrdə Azərbaycan sürətlə dünya birliyinə inteqrasiya edir. Bunun bariz nümunəsi kimi heykəltəraşlarımızın ölkə hüduqlarından kənarda ucaldığı monumental əsərləri göstərmək olar. Lakin onların xarici ölkələrdəki əsərləri təkə Azərbaycan mədəniyyəti təmsilçilərinin daş üzərində canlandırılmış bədii obrazları ilə məhdudlaşmır. Azərbaycan heykəltəraşları tanınmış dövlət və mədəniyyət xadimlərinə onların öz ölkələrində abidələr ucaltmaq üçün sifarişlər alır. Bu, müasir Azərbaycan heykəltəraşlığının dünya miqyasında inkişafının və nüfuz qazanmasının nişanəsidir. Natiq Əliyevin Belqrad-da, tanınmış serb yazıçısı Milorad Paviçə (tunc, qranit, 2011), Həştərxanda knyaz Vladimirə (tunc, mərmər, 2013) ucaltdığı heykəllər buna misal ola bilər. Knyaz Vladimir abidəsinin kompozisiya əsasını mərmər pyedestal üzərində ucalan qədin rus dövlət xadiminin monumental obrazı təşkil edir. O, sol əlində yerə dirədiyi uzun paya üzərində xaç tutmuş, sağ əlini isə çağırış formasında yuxarıya qaldırmış və irəli uzatmışdır. Bu maraqlı plastik forma təsvir olunan surətin şəxsi keyfiyyətlərindən, dövlət idarəçiliyi təcrübəsindən xəbər verməklə, obrazın zahiri möhtəşəmliyini bir qədər də artırır.

Bu gün Azərbaycan mədəniyyəti bütün dünyada geniş təmsil olunmaqdadır. Dövlətimizin mədəni siyasətinin mühüm tərkib hissəsi olan bu proses heykəltəraşlıq sahəsində də özünü aşkar büruzə verir [10]. Azərbaycan heykəltəraşları xarici ölkələrdə monumental abidələr ucaltmaqla ölkəmizi və onun mədəniyyətini layiqincə təmsil edirlər.

Açar sözlər: Azərbaycan heykəltəraşlığı, Heydər Əliyevin heykəlləri, Zürrab Sereteli, Ömər Eldarov, heykəltəraş Natiq Əliyev.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Milli Ensiklopediyası, Bakı, 2007.
2. Əsgərova N. Heydər Əliyev obrazı heykəltəraş Ömər Eldarovun yaradıcılığında // Heydər Əliyev və Azərbaycan incəsənəti (respublika elmi konfransının materialları) Bakı, "Orxan" NPŞ MMC, s. 68.
3. Moskvada Polad Bülbüloğlunun heykəlinin təqdimatı olub // "525-ci qəzet", 19 may 2016-cı il, s. 1.
4. Sadıqov S. Xalq rəssamı, heykəltəraş Natiq Əliyevin yaradıcılığında Heydər Əliyev obrazı // Heydər Əliyev və Azərbaycan incəsənəti (respublika elmi konfransının materialları) Bakı, "Orxan" NPŞ MMC, s. 58.

5. Salamzadə Ə.Ə., Abdullayeva R.H., Zeynalov X.A. Azərbaycan və dünya incəsənətində soyqırım mövzusu (kitab-albom). Bakı, “İndiqo”, 2015, s. 114
6. Vahabova Dilarə. Fəzil Nəcəfov (kitab-albom). Bakı, “Şərq-Qərb”, 2013, s. 37.
7. http://azertag.az/xeber/GANC_HEYKALTARAS_EMIN_QULIYE-VIN_ILK_FARDI_SARGISI_ACHILMISDIR-353766
8. <http://www.aztv.az/readnews.php?lang=az&id=4693>
9. <http://www.gencekitab.az/ilhamgence.shtml>
10. <http://www.trend.az/azerbaijan/society/2150204.html>

Хазар Зейналов (Азербайджан)

Новое направление в скульптуре Азербайджана периода независимости: памятники видным иностранцам в Баку и известным азербайджанцам за границей

В статье освещается одна из характерных особенностей монументальной скульптуры Азербайджана периода независимости – установление памятников видным иностранным общественным и культурным деятелям в Баку и известным сыновьям и дочерям нашей страны в странах мира. Автор перечисляет и вкратце анализирует памятники Моцарту, Пушкину, Ататюрку, Шевченко и другим, подчеркивая не только художественно-эстетическое, но и общественное и межнациональное значение их установления. Важной составной частью статьи является освещение памятников видных общественно-политических и культурных деятелей Азербайджана, воздвигнутых за рубежом. Автор заводит разговор о памятниках Гейдару Алиеву, Низами, Узеиру Гаджибейли, Натаван и другим нашим соотечественникам, ставшим своеобразным символом азербайджанской истории и культуры в зарубежных странах.

Ключевые слова: скульптура Азербайджана, памятники Гейдару Алиеву, Зураб Церетели, Омар Эльдаров, скульптор Натик Алиев.

Khazar Zeynalov (Azerbaijan)**A new trend in Azerbaijani sculpture during independence period: monuments of prominent foreigners in Baku and famous Azerbaijanis abroad.**

One of the characteristic peculiarities of monumental sculpture of Azerbaijan during independence period - erecting monuments by eminent foreign public and cultural persons in Baku and by famous sons and daughters of our country in countries of the world is highlighted in the article. The author mentions and analyses briefly monuments of Mozart, Pushkin, Ataturk, Shevchenko, etc. by emphasizing not only artistic-aesthetic, but also public and international value of their establishment. The main component of the article is showing the monuments of Azerbaijani eminent public-political and cultural persons, which were erected abroad. The author mentions about monuments of Heydar Aliyev, Nizami, Uzeyir Hajibeyli, Natavan and other our compatriots, who became peculiar symbols of Azerbaijani history and culture in foreign countries.

Keywords: Azerbaijani sculpture, monuments of Heydar Aliyev, Zurab Tsereteli, Omar Eldarov, sculptor Natig Aliyev.